

diciaret, non diceret, ait: Dic, vel nunquam dicas. Nam Q. Haterii cursum suis temporibus oratoris celeberrimi, longe abesse ab homine sano volo. Nunquam dubitavit, nunquam intermisit: semel incipiebat, semel desinebat. Quaedam lamen et nationibus pulo magis aut minus conveaire. In Graecis hanc licentiam tuleris: nos etiam cum scribinus, interpingere consuevimus. Cicero quoque noster, a quo Romana eloquentia exiit, gradarius fuit, Romanus sermo magis se circumspicit, et aestimat, et praebet aestimandum. Fabianus vir egregius et vita et scientia, et quod post ista est, eloquentia quoque, disputabat expedite magis, quam concitate: ut posses dicere, facilitatem esse illam, non celeritatem. Hanc ego in viro sapiente recipio. non exigo, ut oratio eius sine impedimento exeat: proferatur tamen malo, quam profluat. Eo autem magis te deterreo ab isto morbo, quod non potest tibi ista res contingere aliter, quam si te pudere deserit, perfrices frontem oportet, et ipse te non audias. Multa enim inobservatus ille cursus feret, quae reprehendere velis. Non potest, inquam, tibi contingere res ista, salva verecundia. Praeterea exercitatione opus est quotidiana, et a rebus studium transferendum est ad verba. Haec autem etiam si adierunt, et poterunt sine nullo tuo labore decurrere, tamen temperanda sunt, nam quemadmodum sapienti viro incellus modelior convenit; ita oratio preta, non audax. Summa ergo summorum haecerit: tardiloquam te esse iubeo,

EPISTOLA XL.

Opulchram, atque epistolam! Deum in nobis habitare, & bonum virum sine eo nullum esse. Colamus ipsam, & animum, qui ab illo descendit. In eo propria nostra bona sunt: alia omnia aliena. Bonum autem, recta Ratio.

FACIS rem optimam, et tibi salutarem, si, ut scribis, perseveras ire ad bonam mentem: quam solum est optare, cum possis a te impetrare. Non sunt ad coelum elevandae manus, nec exorandus aedituus, ut nos ad aures simu-lacri, quasi magis exaudiri possimus, admittat: prope est a te Deus, tecum est, intus est. Ita dico, Lucili, sacer intra nos spiritus sedet, malorum bonorumque nostrorum observator et custos: hic prout a nobis tractatus est, ita nos ipse tractat. Bonus vir sine Deo nemo est. An potest aliquis supra fortunam, nisi ab illo adiutus, exsurgere? ille dat consilia magnifica, et erecta. In unoquoque virorum bonorum (quis Deus, incertum est) habitat Deus. Si tibi occurrit ventus arboribus et solitam altitudinem egressis frequens lucus, et conspectum coeli densitate ramorum aliorum alios protegentium submovens: illa proceritas silvae et secretum loci, et admiratio umbrae, in aperto tam densae atque continuatae, fidem tibi numinis facit. Et si quis specus saxi penitus exilis montem suspenderit, non manu factus, sed naturalibus causis in tantam laxitatem excavatus: animum tuum quadam religionis suspitione percipiet.

Magnum fluminum capita veneramur: subita et ex abdito vasti amnis eruptio aras habet, coluntur aquarum calentium fontes; et magna quaedam, vel opacitas vel immensa altitudo sacrauit. Si hominem videtis interitum periculis, intactum cupiditatibus, inter adversa felicem, in mediis tempestatibus placidum, ex superiore loco homines videntem, ex aequo deos; non subibit te veneratio eius? non dicet: ista res maior est altiorque, quam ut credi similis huic, in quo est, corpulento possit? Vis istuc divina descendit, animum excellentem, moderatum, omnia tanquam minora transeuntem, quidquid timeamus optamusque ridentem, coelestis potentia agitat, non potest res tanta sine adminiculo numinis flare. Itaque maiore sui parte illic est, unde descendit. Quem admodum radii solis contingunt quidem terram, sed ibi sunt unde mittuntur; sic animus magnus et sacer, et in hoc demissus ut propius divina nossemus, conversatur quidem nobiscum, sed haeret origini suae. Illuc pendet; illuc spectat ac nititur: nostris tanquam melior interest. Quis est ergo hic? animus qui nullo bono nisi suo nititur. Quid est stultius, quam in homine aliena laudare? quid eo dementius, qui ea miratur, quae in alium protinus transferri possint? Non faciunt meliorem equum aurei fraeni. Aliter leo aurata iuba demittitur, dum contractatur, et ad patientiam recipiendi ornamenta cogitatur fatigatus: aliter incultus, integri spiritus. Hic scilicet impetu acer, qualem illum esse natura voluit, speciosus ex horrido, cuius hic decor est, non sine timore adpicit;

praesertim illi languido, et bracteato. Nemo gloriarum nisi suo debet. Vitem laudemus, si fructu palmites onerat, si ipsa ad terram, ponderum eorum quae tulit, adminicula deduct. Num quis huic illam praeseret vitem, cui aureae uvae, aurea folia dependent? Propria virtus est in vite, fertilitas: in homine quoque id laudandum est, quod ipsius est. Familiam formosam habet et domum pulchram: multum fert, multum foenerat, nihil horum in ipso est, sed circa ipsum. Lauda in ipso, quod nec eripi potest, nec dari: quod proprium est hominis. Quaeris quid sit? animus, et ratio in animo perfecta. Rationale enim animal est homo, consummatur itaque eius bonum, si id adimplevit cui nascitur. Quid est autem quod ab illa ratio haec exigit? rem facillimam, secundum naturam suam vivere: sed hanc difficilem facit communis insania. In vitia alter alterum trahimus, quomodo autem ad salutem revocari possunt, quos nemo retinet, populus impellit?

EPISTOLA XLII.

Non cito credendum de viro bono: rem magnam esse. Quosdam praeserre, aut simulare; malos futuros, si sit occasio. Exemplo cuiusdam doctet. Tum non laborandum in externis, quae incommoda, aut falsa commoda, habent.

IAM tibi ille persuasit, se virum bonum esse. Atqui vir bonus tam cito nec fieri potest, nec intelligi. Scis quem nunc virum bonum dicam? Inius secundae notiae, nam ille alter fortasse.